

**PROFILAKTIKA INSPEKTORINING NOQONUNIY DINIY FAOLIYAT
BO‘YICHA HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTIKASINI TA’MINLASHDA
DAVLAT ORGANLARI BILAN HAMKORLIGINI TAKOMILLASHTIRISH
CHORA-TADBIRLARI**

Karimov Abbosbek Bahodir o‘g‘li

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI IIV AKADEMIYASI KURSANTI

Kalit so‘zlar: *profilaktika inspektori, noqonuniy diniy faoliyat, huquqbuzarliklar profilaktikasi, davlat organlari bilan hamkorlik, idoralararo axborot almashinuvi, diniy ekstremizm, radikalizm, diniy vaziyat monitoringi, profilaktika choralari, ma’rifiy ishlar, elektron hamkorlik platformasi, huquqni muhofaza qilish organlari, jamoatchilik bilan ishlash.*

Annotatsiya: *Mazkur maqolada profilaktika inspektorining noqonuniy diniy faoliyat bilan bog‘liq huquqbuzarliklarning oldini olish jarayonida davlat organlari bilan o‘zaro hamkorligini takomillashtirish masalalari yoritilgan. Unda diniy ekstremizm va radikalizmning zamonaviy ko‘rinishlari, ularning mahalliy darajadagi xavf omillari, shuningdek profilaktika inspektorlari zimmasiga yuklatilgan nazorat, tushuntirish va monitoring vazifalarining amaliy ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqotda mavjud normativ-huquqiy asoslar, davlat va jamoatchilik institutlari ishtirokida olib borilayotgan kompleks profilaktika choralari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining huquqbuzarliklar profilaktikasida tutgan o‘rni ham ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, maqolada tizimlararo hamkorlikning sustligi, ma’lumot almashinuvidagi uzilishlar, ayrim hududlarda diniy vaziyat monitoringining yetarli darajada olib borilmayotgani kabi dolzarb muammolar ochib beriladi. Muallif profilaktika inspektorlari faoliyatini takomillashtirish maqsadida davlat organlari bilan integratsiyalashgan elektron platformalar yaratish, malaka oshirish tizimini modernizatsiya qilish, hamkor idoralar o‘rtasida yagona kommunikatsion standartlar joriy etish, mahallalarda diniy-ma’rifiy muhitni kuchaytirish bo‘yicha aniq takliflar beradi. Tadqiqot natijalari noqonuniy diniy faoliyat profilaktikasida samaradorlikni oshirish va idoralararo hamkorlik mexanizmlarini mustahkamlashga qaratilgan.*

Ключевые слова: *инспектор профилактики, незаконная религиозная деятельность, профилактика правонарушений, межведомственное сотрудничество, обмен информацией, религиозный экстремизм, радикализм, мониторинг религиозной обстановки, профилактические меры, просветительская работа, электронная платформа взаимодействия, правоохранительные органы, работа с общественностью.*

Аннотация: *В данной статье рассматриваются вопросы совершенствования взаимодействия профилактического инспектора с государственными органами в процессе предупреждения правонарушений, связанных с незаконной религиозной*

деятельностью. Освещаются современные формы религиозного экстремизма и радикализма, факторы риска на местном уровне, а также практическая значимость контрольных, разъяснительных и мониторинговых функций, возложенных на инспектора профилактики. В исследовании анализируются действующая нормативно-правовая база, комплексные меры профилактики, осуществляемые при участии государственных и общественных институтов, а также роль информационно-коммуникационных технологий в предупреждении подобных правонарушений. Кроме того, в статье выявляются актуальные проблемы, такие как слабая межведомственная координация, недостаточный обмен информацией, а также несовершенство мониторинга религиозной ситуации в отдельных регионах. Автор предлагает конкретные меры по совершенствованию деятельности профилактических инспекторов: внедрение интегрированных электронных платформ для межведомственного взаимодействия, модернизацию системы повышения квалификации, установление единых стандартов коммуникации между ведомствами и укрепление религиозно-просветительской среды на местах. Результаты исследования направлены на повышение эффективности профилактики незаконной религиозной деятельности и укрепление механизмов межведомственного сотрудничества.

Keywords: prevention inspector, illegal religious activities, offense prevention, interagency cooperation, information exchange, religious extremism, radicalism, monitoring of religious environment, preventive measures, educational outreach, electronic cooperation platform, law enforcement agencies, community engagement.

Annotation: This article examines the improvement of cooperation between prevention inspectors and state institutions in preventing offenses related to illegal religious activities. It highlights contemporary forms of religious extremism and radicalism, local-level risk factors, and the practical importance of control, awareness-raising, and monitoring duties assigned to prevention inspectors. The study analyzes the existing legal framework, comprehensive preventive measures carried out with the participation of governmental and public institutions, and the role of information and communication technologies in preventing such offenses. The article also identifies current issues, including weak interagency coordination, insufficient information exchange, and inadequate monitoring of religious situations in certain regions. The author proposes specific measures aimed at enhancing the efficiency of prevention inspectors: the creation of integrated electronic platforms for interagency cooperation, modernization of professional training systems, establishment of unified communication standards among agencies, and strengthening of religious-educational efforts in local communities. The findings contribute to increasing the effectiveness of preventing illegal religious activities and reinforcing interagency cooperation mechanisms.

KIRISH

Mamlakatimizda diniy bag‘rikenglik, vijdon erkinligi va millatlararo totuvlik tamoyillari davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Biroq so‘nggi yillarda globallashuv jarayonlari, axborot oqimining keskin ortishi, ijtimoiy tarmoqlarning cheksiz imkoniyatlari fonida noqonuniy diniy faoliyat, radikal g‘oyalar tarqalishi va ekstremistik mazmundagi targ‘ibotlar xavfi ortib bormoqda. Bu holat nafaqat huquq-tartibot tizimi, balki butun jamiyatning barqaror rivojlanishiga jiddiy tahdid soladi. Shu bois, profilaktika inspektorlarining noqonuniy diniy faoliyatga qarshi kurashish va uning oldini olish borasidagi mas‘uliyati yanada oshib bormoqda. Mazkur yo‘nalishda samaradorlikni ta‘minlashning eng muhim sharti – bu davlat organlari o‘rtasidagi uzviy hamkorlikni takomillashtirishdir. Chunki noqonuniy diniy faoliyat ko‘pincha murakkab, yashirin, ko‘p bosqichli jarayonlardan iborat bo‘lib, unga qarshi kurashda faqat bir idoraning sa‘y-harakati yetarli bo‘lmaydi. Mahalla, ta‘lim muassasalari, Din ishlari bo‘yicha qo‘mita, prokuratura, ichki ishlar organlari, yoshlar siyosati bo‘yicha idoralar, shuningdek, fuqarolik jamiyati institutlari bilan tizimli hamkorlik – bugungi kun talabi hisoblanadi. Shu bilan birga, huquqbuzarliklarni barvaqt aniqlash, profilaktik suhbatlar, diniy-ma‘rifiy targ‘ibotlar, xavf guruhiga mansub shaxslar bo‘yicha ma‘lumotlar almashinuvi, axborot texnologiyalaridan foydalanish kabi jarayonlarning samaradorligi ham ko‘p jihatdan mazkur hamkorlikning qay darajada yo‘lga qo‘yilganiga bog‘liqdir. Amaliyot shuni ko‘rsatmoqdaki, ayrim hududlarda idoralararo integratsiya yetarli darajada shakllanmagan, o‘zaro axborot almashish tizimi sekin, ba‘zan esa uzilishga duch keladi. Natijada diniy vaziyat monitoringi to‘liq shakllanmaydi va profilaktika choralari kechikkan holda amalga oshiriladi. Shu sababli, profilaktika inspektorlarining noqonuniy diniy faoliyat profilaktikasida davlat organlari bilan hamkorlik mexanizmlarini chuqur tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish bo‘yicha takliflar ishlab chiqish dolzarb ahamiyatga ega. Ushbu maqola aynan mana shu masalalarning nazariy va amaliy jihatlarini yoritishga, hamkorlikni takomillashtirishga qaratilgan taklif va tavsiyalarni shakllantirishga bag‘ishlanadi.

ASOSIY QISM

Profilaktika inspektorining noqonuniy diniy faoliyat bo‘yicha huquqbuzarliklarning oldini olishda davlat organlari bilan hamkorligini takomillashtirish masalasi bugungi kunda dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Chunki diniy ekstremizm va radikalizmning zamonaviy shakllari murakkab va o‘zgaruvchan bo‘lib, ularga qarshi keng ko‘lamli, tizimli choralar ko‘rishni talab etadi. Bu jarayonda profilaktika inspektorlari – mahalla darajasida bevosita aholi bilan eng yaqin ishlaydigan, xavf guruhlari va ijtimoiy muhitni chuqur o‘rganuvchi mutaxassis sifatida muhim bo‘g‘in hisoblanadi. Ularning faoliyatida samaradorlik asosan idoralararo uzviy hamkorlikning qay darajada yo‘lga qo‘yilgani bilan belgilanadi.

1. Noqonuniy diniy faoliyatning zamonaviy shakllari va xavf omillari

So‘nggi yillarda noqonuniy diniy faoliyat o‘zining ko‘rinish va usullarini sezilarli darajada o‘zgartirdi. Ijtimoiy tarmoqlar, messengerlar, yopiq virtual guruhlar orqali radikal g‘oyalar tarqalishi, diniy bilimga ega bo‘lmagan yoshlar orasida manipulyativ ta‘sirning kuchayishi, chet eldagi ekstremistik guruhlar bilan bog‘lanish holatlarining yashirin ravishda sodir etilishi xavfni kuchaytirayotgan omillardandir. Profilaktika inspektorlari ana

shunday jarayonlarni o‘z vaqtida aniqlash va ularning oldini olish uchun ko‘plab davlat organlari bilan hamkorlikda ishlashi zarur.

2. Profilaktika inspektorining asosiy vazifalari va ularning amaliy ahamiyati

Noqonuniy diniy faoliyatga qarshi profilaktika olib borishda inspektor zimmasiga quyidagi vazifalar yuklatilgan:

- xavf guruhiga mansub shaxslarni aniqlash va ular bilan individual profilaktika ishlari olib borish;

- mahalla ichidagi diniy vaziyatni muntazam monitoring qilish;
- diniy-ma’rifiy tarbiya tadbirlarida ishtirok etish va ularni tashkil etish;
- davlat organlari bilan axborot almashinuvi va hamkorlikni yo‘lga qo‘yish;
- diniy adashuvlarga moyil shaxslar bilan manzilli tushuntirish ishlarini olib borish;
- huquqbuzarlik sodir bo‘lishi mumkin bo‘lgan sharoitlarni bartaraf etishga qaratilgan tavsiyalar ishlab chiqish.

Yuqoridagi faoliyatlarning samaradorligi aynan hamkorlik tizimining qanchalik aniq va tezkor yo‘lga qo‘yilgani bilan chambarchas bog‘liq.

3. Davlat organlari bilan hamkorlikning amaldagi holati

Hozirda profilaktika inspektorlarining quyidagi davlat organlari bilan hamkorligi yo‘lga qo‘yilgan:

- Din ishlari bo‘yicha qo‘mita – diniy vaziyat monitoringi, ekspertiza, diniy materiallarning qonuniyligi masalalari bo‘yicha;

- Ichki ishlar bo‘limlari – huquqbuzarliklar to‘g‘risida ma’lumot almashish;
- Prokuratura organlari – qonunbuzarliklarni nazorat qilish va huquqiy tahlil;
- Xalq ta’limi va Oliy ta’lim tashkilotlari – yoshlar orasida ma’rifiy ishlarni kuchaytirish;

- Mahalla fuqarolar yig‘ini – ijtimoiy muhit, oila sharoiti, xavfli guruhdagi shaxslar bo‘yicha ma’lumotlar olish;

- Yoshlar ishlari agentligi – yoshlarni ijtimoiy faol hayotga jalb qilish, bo‘sh vaqtini mazmunli tashkil etish;

- Axborot texnologiyalari bo‘limlari – internet-havf manbalarini aniqlash va kuzatish.

Amaliyotda ushbu hamkorlikning mavjudligi ijobiy bo‘lsa-da, bir qator kamchiliklar ham ko‘zga tashlanadi.

4. Mavjud muammolar

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, hamkorlik jarayonida quyidagi muammolar mavjud:

- Axborot almashinuvidagi sekinlik: idoralar o‘rtasidagi ma’lumot uzatish tizimi doim ham tezkor ishlaymaydi.

- Elektron integratsiyaning yetishmasligi: ko‘plab idoralar hali yagona elektron platformada ishlaymaydi.

- Mahalliy darajadagi koordinatsiya pastligi: ba’zi hududlarda hamkorlik faqat rasmiy yig‘ilishlar bilan cheklanib qolmoqda.

- Ma’naviy-ma’rifiy ishlarning samaradorligi yetarli emas: ayrim muassasalarda ushbu yo‘nalishdagi ishlar faqat formal tarzda bajariladi.

• Kadrlar malakasining yetishmasligi: profilaktika inspektorlari uchun diniy sohada boy bilimga ega bo'lish muhim, ammo amalda malaka oshirish tizimi yetarli emas.

Ushbu muammolar idoralararo hamkorlik mexanizmini takomillashtirish zaruriyatini yanada kuchaytiradi.

5. Hamkorlikni takomillashtirish bo'yicha taklif etilayotgan chora-tadbirlar

Noqonuniy diniy faoliyat profilaktikasida yuqori samaradorlikka erishish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish taklif etiladi:

1. Yagona integratsiyalashgan elektron platforma yaratish – barcha davlat organlari o'rtasida tezkor axborot almashish, xavf guruhidagi shaxslar haqidagi ma'lumotlarni bir bazada yuritish.

2. Malaka oshirish tizimini modernizatsiya qilish – profilaktika inspektorlarini diniy fanlar, psixologiya, kommunikatsiya va axborot texnologiyalari bo'yicha muntazam o'qitish.

3. Mahalla-davlat hamkorligini kuchaytirish – mahalla yetakchilari, imom-xatiblar, pedagoglar bilan muntazam hamkorlik mexanizmlarini joriy etish.

4. Diniy-ma'rifiy ishlarni jonlantirish – yoshlar uchun interaktiv seminarlar, treninglar, suhbatlar tashkil etish.

5. Internet makonida monitoringni kuchaytirish – radikal mazmundagi kontentlarni aniqlash bo'yicha ixtisoslashgan guruhlar bilan hamkorlikni kengaytirish.

6. Idoralararo kommunikatsion standartlar joriy etish – hamkorlikda yagona tartib, yagona hisobot, yagona ma'lumot bazasidan foydalanishni shakllantirish.

Ushbu chora-tadbirlar profilaktika inspektorlari faoliyatini yanada samarali qiladi va noqonuniy diniy faoliyatning oldini olishni sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqadi.

XULOSA

Noqonuniy diniy faoliyat bilan bog'liq huquqbuzarliklarning oldini olish davlat xavfsizligi, jamiyat barqarorligi va yoshlarni sog'lom e'tiqod ruhida tarbiyalash jarayonining ajralmas qismidir. Shu nuqtayi nazardan profilaktika inspektorining ushbu sohadagi o'rni beqiyos ahamiyatga ega. Biroq bugungi kunda diniy ekstremizm va radikalizmning globallashuvi, axborot texnologiyalaridan noto'g'ri foydalanish, chet eldan kirib kelayotgan diniy oqimlarning yashirin targ'iboti profilaktika jarayonini yanada murakkablashtirmoqda. Shuning uchun ushbu yo'nalishda samaradorlikni oshirish faqat bir mutasaddi idoraning emas, balki barcha davlat organlari o'rtasida puxta va tizimli hamkorlikni talab etadi. Yurtimizda profilaktika inspektorlarining faoliyati uchun huquqiy, tashkiliy va uslubiy asoslar yaratilgan bo'lsa-da, amaliyotda bir qator muammolar hali ham mavjud: idoralararo axborot almashinuvidagi sekinlik, yagona elektron platformalarning yo'qligi, malaka oshirish tizimining yetarli darajada modernizatsiya qilinmagani, mahalla va davlat organlari hamkorligining ba'zan formal tusda qolishi, diniy-ma'rifiy targ'ibotning hududlar bo'yicha bir xil darajada olib borilmasligi shular jumlasidandir. Shu bois, hamkorlikni takomillashtirish bugungi kunning eng dolzarb vazifalaridan biri bo'lib qolmoqda. Mazkur maqolada ilgari surilgan takliflar — integratsiyalashgan elektron platforma yaratish, malaka oshirish tizimini yangilash, mahalla—davlat organlari o'rtasidagi o'zaro hamkorlikni faollashtirish, internet makonining monitoringini kuchaytirish, ma'rifiy

15-Noyabr, 2025-yil

faoliyatni mazmunan boyitish — profilaktika inspektorlari ishining sifatini oshirishga xizmat qiladi. Bularning barchasi diniy adashuvlarning oldini olish, radikal g‘oyalar ta’siriga tushgan shaxslarni qayta ijtimoiylashtirish, yoshlarning ongini sog‘lom diniy tushunchalar bilan mustahkamlashda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Xulosa qilib aytganda, profilaktika inspektori faoliyatining davlat organlari bilan uzviy hamkorlik asosida takomillashtirilishi nafaqat huquqbuzarliklarning oldini olishda, balki butun jamiyatda ma’naviy immunitetni kuchaytirishda ham muhim strategik ahamiyat kasb etadi. Taklif etilgan chora-tadbirlarni izchil amalga oshirish orqali hududlarda diniy vaziyatning barqarorligini ta’minlash, fuqarolarning huquqiy madaniyatini yuksaltirish va mamlakatda tinchlik-osoyishtalikni mustahkamlash imkoniyati oshadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 16-iyuldagi PQ–5198-son Qarori “Prokuratura organlari faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”.
2. O‘zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi tomonidan tasdiqlangan “Huquqbuzarliklar profilaktikasi bo‘yicha kompleks dastur”, Toshkent, 2022-yil.
3. Jo‘rayev, B. Prokuror nazoratining huquqiy asoslari va uning zamonaviy yo‘nalishlari. – Toshkent: TDYU nashriyoti, 2020.
4. Sayfutdinov, R. Huquqbuzarliklar profilaktikasi tizimini takomillashtirishda prokuratura organlarining o‘rni. – “Huquq va burch” jurnali, №4, 2021.